

مطلب نهایی سخنرانی سرکار خانم دکتر امین زاده، معاون محترم حقوقی رئیس جمهور، کنفرانس
تهران، ۱۳۹۴/۰۹/۰۷

نگاه حقوقی و سیاست‌های اجرایی دولت درباره مدل جدید قراردادهای نفتی

با سلام و صبح بخیر. می‌خواهم مراتب خرسندی خود را از شرکت در این گردهمایی بزرگ ابراز و ضمن احترام به همه شرکت کنندگان، وزیر محترم نفت، نمایندگان محترم مجلس شورای اسلامی، دیگر مقامات و مسئولان نفتی و شرکت های خارجی و داخلی و نیز اصحاب رسانه از برگزارکنندگان این رویداد تقدیر و تشکر نمایم.

نفت یکی از مواهب خدادادی است که به عنوان امانتی به نسل امروز که توان فنی و تکنیکی بهره‌برداری از آن را دارد سپرده شده است. استفاده از این امانت باید با حفظ مصالح ملی، با نگاهی آینده با هدف توسعه و تکامل جامعه و توانمندسازی نسل‌های آینده برنامه‌ریزی شود.

دولت‌ها به عنوان امین این ودیعه و نعمت خدادادی موظفند تا با سیاست‌گذاری صحیح، نظارت، حفظ حاکمیت و فراهم ساختن شرایط مناسب حداکثر تلاش خود را برای حفاظت و بهره‌برداری بهینه از این ثروت ملی مبذول دارند. اهدافی چون توسعه پایدار، تولید صیانتی، به حداکثر رساندن عمر مخزن و تعبیری از این قبیل در واقع بیانگر ابعاد و جنبه‌های مختلف همان وصف امانت‌داری دولت‌ها است. در عالم حقوق امین به رعایت معیارهای متعارف برای حفظ و نگهداری مورد امانت مکلف شده است، لذا دولت نیز در صیانت و مراقبت از منابع خداداد نفت و گاز مکلف به مراقبت‌ها و رعایت ضوابط و استانداردهای معتدل و متعارف است.

یکی از ابزارهای اعمال نظارت و حاکمیت دولت‌ها بر منابع نفت و گاز به قاعده در آوردن قراردادهایی است که بر اساس آن سرمایه دانش فنی، توان فنی و اجرایی، مدیریت و تجربیات بنگاههای داخلی و خارجی برای اکتشاف، استخراج و بهره‌برداری از منابع نفت و گاز بکار گرفته می‌شود. هر چند قراردادهایی از این است با تجویز قانون و در سایر تجویزات عام قانونی شکل می‌گیرند، اما بی‌تردید، قدرت مانور و حاشیه مجاز مدیران و دست‌اندرکاران تنظیم قرارداد در انتخاب مدل، محتوا و شرایط قرارداد می‌تواند تأثیر قبل توجهی در برآیند و حاصل اجرای قرارداد داشته باشد.

چندین سال است که کشور هدف تحریم های متعدد اعلام شده و نشده ظالمانه قرار گرفته است. پر واضح است که صنعت نفت به عنوان مرکزیت عمده حرکت های اقتصادی کشور هدف اصلی این تحریم ها بوده است لذا به طور طبیعی میشد انتظار داشت که حرکت های توسعه ای این بخش اعم از اجرای طرح های اکتشاف و توسعه و یا پروژه های پایین دستی نظیر طرح های پالایشی نفت و گاز از این امر متاثر گردیده که خوشبختانه با همت و تلاش مهندسان ایرانی آثار منفی تحریم رفع و شرایط تحریم با توانمندی و خودکفایی پشت سر گذاشتیم لیکن با توجه به وسعت حوزه‌های انرژی که در ایران می‌باشد شرکتهای خوشنام سرمایه‌گذار نیز نیاز است تا در حوزه انرژی سرمایه‌گذاری کنند. بزرگترین مزیت نسبی کشور را ذخایر عظیم نفت و گاز تشکیل می‌دهد که از یک سو جهان

مصرف خصوصاً جهان صنعتی به شدت به آن نیازمند بوده و نمی تواند این ذخایر را در هر گونه ترتیبات و برنامه های تامین انرژی مورد نیاز دنیا نادیده بگیرد و از سوی دیگر ایران است که قادر است با بهره گیری بهینه و در عین حال حداکثری از این مزیت نه تنها به توسعه اقتصادی و تولید ثروت ملی خود کمک نماید بلکه با گسترش حوزه عمل و اثرگذاری اقتصادی، دیپلماسی و تصمیم سازی ها در صحنه های مختلف به این نیاز بین المللی پاسخی مثبت و مسئولانه بدهد. بنابراین همانگونه که در اصول ابلاغی اقتصاد مقاومتی مقام معظم رهبری شاهد هستیم، تصویر روشن ارائه شده برای آینده کشور در همه صحنه ها و نیز تامین سهم ایران از نیاز جهانی رقم خواهد خورد.

ایران اسلامی کشوری با ثبات به لحاظ سیاسی، دارای جمعیت عظیم تحصیل کرده و مجهز به دانش و تجربه های ارزشمند می باشد که با وجود شرکت های توانمند متعدد مهندسی، ساخت، نصب و خدمات نفتی در استانداردهای قابل قبول بین المللی می تواند بهترین یا لاقلاً یکی بهترین کشورها جهت توسعه روابط و سرمایه گذاری های گسترده باشد، جایکه هم امنیت سرمایه ها و بازگشت منافع به موجب قوانین حمایتی موجود تضمین شده است و هم وجود امنیت پایدار موفقیت اجرا و زمان بندی طرح ها را با قوت تسهیل می نماید.

تلاش و سعی وافر دست اندرکاران صنعت نفت کشور در شرایط کنونی که تعهد لغو تحریم های ناروا در دستور کار است و گشوده شدن افق تعامل و همکاری سودمند با جهان را نوید می دهد، برای ارائه مدل جدیدی از قراردادهای نفتی با بهره گیری از تجارت قبلی و در چارچوب قوانین و اسناد بالادستی را باید به فال نیک گرفت و از آن انتظار ایجاد متولی بزرگ در صنعت نفت و گاز را داشت اهتمام وزارت نفت برای متعارف کردن قراردادها با توجه به شرایط روز و تجربیات سایر کشورها در خور تقدیر است. به تصویب رسیدن «شرایط عمومی قراردادهای نفتی» به استناد ماده (۷) قانون وظایف و اختیارات وزارت نفت مصوب سال ۱۳۹۱ گامی مهم در مسیر شفاف سازی و ابهام زدایی از چهره قراردادهای نفتی است.

رونمایی از مدل جدید قراردادهای نفتی که بر اساس این شرایط عمومی تنظیم شده نیز حلقه ای تکاملی در همین مسیر تلقی می شود. امید است این مدل علاوه بر جذابیت بیشتر برای سرمایه گذاران و شرکت های بزرگ نفتی بتواند به نگرانی های ملی و دیرپای دست اندرکاران و دلسوزان داخلی نیز پاسخی مناسب ارائه کند. این واقعیت را نباید از نظر دور داشت که هر چند قرارداد معادله و فرمول همکاری اطراف خود را تنظیم می کند، اما هر یک از ضرایب و متغیرهای محتوایی این معادله می تواند برآیند را دگرگون کند.

از این رو بسیار ضروری است که دست اندرکاران در اعمال و بکارگیری این شرایط عمومی و پرکردن جای خالی های مدل مفهومی کمال دقت را برای به حداکثر رساندن منافع و مصالح ملی به کار گیرند.

دغدغه هایی چون انتقال دانش فنی، چرخش مدیریتی، حفظ محدوده مسائل حاکمیتی، جداول مالی، نرخ بازگشت سرمایه، دوره بهره برداری، حداقل تعهدات در محدوده اکتشافی و موضوعاتی از قبیل باید به دقت در قراردادها بررسی و مورد مذاقه قرار گیرد.

ضروری است در قراردادهای جایگاه حاکمیت و تصدی‌گری از هم جدا شده و محدوده حاکمیت و اعمال آن برای وزارت نفت و نهادهای قانونی چون «هیئت عالی نظارت منابع نفتی» موضوع ماده (۳) قانون اصلاح نفت (۱۳۹۰) محفوظ بماند.

مناسب است مکانیزم مدیریت چرخشی و تدریجی در قراردادهای که از مهمترین ابزار انتقال دانش فنی و ارتقای توان مدیریتی شرکتهای داخلی است به طور شفاف پیش‌بینی شده و ضمانت اجرای آن تعیین گردد. در تعیین قانون حاکم به روشنی بر حاکمیت قانون قوانین رسمی کشور تأکید شود و از ارجاع به مقررات مبهم و نامشخص خودداری شود.

باید ارتباط دوره بهره‌برداری با مدل مالی و نرخ بازگشت سرمایه مشخص شود و ضوابط و معیارهای مشخصی برای تمدید دوره قرارداد معین گردد.

در تنظیم شروط متعارف و معمول مثل حل و فصل اختلافات، داوری، فورس‌ماژور و امثال آن باید دقت شود و منطبق با شرایط روز محتوای این شروط تعریف شود. به نظر می‌رسد باید تلاش نمود تا تحریم‌های بی‌منطقی غرب در سایه شرط کشار فورس‌ماژور قابل توجیه نباشد و بی‌دلیل به داوری مراجعه‌ای که سابقه درخشانی در نقض حقوق کشورهای در حال توسعه دادند تمکین نکرد. جهت تقویت قراردادهای شفافیت آنها ضروری می‌باشد یکی از اهداف دولت تدبیر و امید از ابتدای شروع بکار خود ایجاد جریان شفاف اطلاعات بوده است. یکی از مصادیق این شفافیت اطلاعات می‌تواند در شفافیت قراردادهای دولتی باشد.

شفافیت اطلاعات یکی از مهمترین روش‌های جلوگیری از فساد، ایجاد رانت و همچنین باعث ترغیب و ایجاد در اعتماد سرمایه‌گذار خارجی برای ورود به ایران و عقد قرارداد با ماست.

دولت تدبیر و امید یک دولت پاسخگو است و خود را در برابر مردم پاسخگو می‌داند به همین دلیل هیئت دولت با تصویب آیین‌نامه‌هایی قانون دسترسی آزاد به اطلاعات را اجرایی کرد.

تدوین قراردادهای جدید نفتی در ایران با استفاده از توان نیروهای داخلی و بهره‌گیری از اساتید دانشگاه امر بسیار مبارکی است و نشان دهنده پویایی و توانمندی حقوقدانان ماست اما لازم است این پویایی در سایه نظارت مداوم علمی و دانشگاهی حفظ بشود.

در سالهای اخیر حقوق نفت و گاز در ایران حقوقی پویا بوده به طوری‌که برای اولین بار در خاورمیانه رشته‌ای در دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران با عنوان حقوق نفت و گاز تشکیل شد و در حال حاضر دانشجویانی در مقطع کارشناسی ارشد و دکتری دارد همچنین در دانشگاه تهران مرکزی با عنوان مرکز مطالعات حقوق انرژی تاسیس شده که به صورت تخصصی بر مسائل حقوقی مربوط به انرژی کار می‌کند همانطور که شاهد بودیم حدود یکماه پیش همایش بزرگی با عنوان حقوق انرژی با محوریت نفت و گاز برگزار کرد که مباحث حقوقی IPC هم مورد ارزیابی قرار گرفت در حال حاضر هم این مرکز با همکاری نهاد های علمی داخلی و خارجی در صدد افزایش توان علمی کشور در زمینه حقوق نفت و گاز هست.

و تقریباً هر ماه نشست های تخصصی با حضور کارشناسان داخلی و بین المللی در زمینه حقوق انرژی برگزار می کند.

تا جایی که در حال حاضر کمیته ای جهت بررسی IPC پس از اجرای آن، در این مرکز تشکیل شده تا علاوه بر گزارش از روند اجرای آن به مراجع ناظر به عنوان مشاور به شرکت های علاقمند خدمات علمی ارائه نماید.

انتظار داریم که قراردادهای IPC که با نفت و گاز به عنوان سرمایه ملی سروکار دارد به صورت شفاف در اختیار نهادهای دانشگاهی جهت بررسی و تبادل نظر قراربگیرد به هر روی نفت به عنوان انفال، سرمایه ملی تلقی می شود و دارایی همه مردم ماست دارد و با معاش عمومی جامعه رابطه مستقیم دارد.

باید به این نکته وقوف داشت که عناوین، قالبها و مدل های قراردادهای نفتی پوسته ای هستند که محتوای آن می تواند بسیار متنوع طراحی شده و برآیند را به نفع یکی از طرفین تغییر دهد. در کنار تلاش به عمل آمده برای طراحی مناسب این مدل و پوسته باید دقت مضاعفی را به کار گرفت تا محتوای این مدل ها نیز تأمین کننده منافع ملی در یک بازی برد- برد باشد.